

ALGUNES APORTACIONS SOBRE L'EXCURSIONISME CATALÀ DELS ANYS 20 A SÓLLER

Laura Celià i Aurora Torrens

RESUM

L'any 1891 es creà a Barcelona el Centre Excursionista de Catalunya, com a resultat de la unió de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques i l'Associació d'Excursions Catalana. Aquestes i altres agrupacions, lligades al moviment de la Renaixença, portaren a terme una important activitat de reconeixement i descripció del seu país, tant des de l'òptica científica com de la cultural.

Mallorca fou una destinació prou freqüent a partir del 1900 i les cròniques d'aquestes excursions, publicades al *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, retraten Sóller i el seu entorn en diverses ocasions. A partir d'aquests articles s'infereixen noves dades sobre la situació del nostre municipi en la dècada dels anys 20.

INTRODUCCIÓ

L'excursionisme *com a esport generalitzat, socialment reconegut i habitualment practicat pels seus aficionats* (Valero, 2001) apareix a Mallorca a finals del segle XIX. El paisatge mallorquí no passa desapercebut fins al segle

XIX, emperò és amb l'arribada del moviment intel·lectual de la Il·lustració a Espanya, a finals del segle XVIII, que es dona un canvi en la percepció del paisatge i de l'entorn natural: a partir d'aquest moment la naturalesa mallorquina serà objecte, no només d'estudis literaris, poètics i artístics, sinó també d'estudis científics. La creació de la Societat Mallorquina d'Amics del País, l'any 1778, seguint l'exemple del que passa a tota Espanya, va significar un impuls molt important per fomentar i difondre aquest interès científic.

A finals del segle XVIII i principis del segle XIX l'excursionisme a Mallorca pertany, encara, a cercles reduïts i elitistes; tot i així, alguns il·lustrats (mallorquins i forans) recolliran informació natural, botànica i, fins i tot, espeleològica, empesos per la necessitat de coneixement i la seva difusió a través d'articles, cròniques, assajos i confecció de mapes.

Les darreres dècades del segle XIX representen una dinamització de les activitats excursionistes i la seva diversificació gràcies a institucions i organismes com l'Institut Balear, dedicat al coneixement del patrimoni natural o la Societat Arqueològica Lul·liana (creada l'any 1880) i el seu Butlletí que abraçaran tots els àmbits referents a l'estudi i conservació del patrimoni històric. Aquestes institucions es dedicaran a donar a conèixer gran part del nostre patrimoni a partir d'estudis de camp. De fet, les activitats excursionistes s'afegiran a la pràctica docent a través de moltes colònies escolars.

L'excursionisme com a activitat d'esbarjo comença a ser prou freqüent a finals del segle XIX, on hi ha notícies de gent de Ciutat que aprofita els dies festius per anar a la muntanya o als afores de la Palma (VALERO, *op. cit.*). En el setmanari *Sóller* apareixen notícies diverses sobre algunes d'aquestes visites:

*“Hemos sido honrados con la visita de los distinguidos literatos Sres. D. Juan Alcover, D. Miguel Santos Oliver y Don Gabriel Llabrés, quienes recorren entusiasmados las variadas y hermosísimas comarcas del valle de Sóller.”*¹

El mossèn solleric Josep Rullan i Mir (1829-1929) va elaborar una *Guía de Sóller* on es proporciona una informació molt útil i pràctica sobre diferents itineraris possibles per recórrer el poble de Sóller i els seus voltants. A més de les descripcions dels itineraris, l'autor realitza una distinció entre excursions de no més de 10 quilòmetres i excursions amb un major grau de dificultat on informa que *en todas las Fondas se facilitan prácticas instrucciones y recursos*

¹ Setmanari *Sóller*, 17 d'octubre de 1885.

*para estas expediciones que no deben emprenderse a cualquier hora del día.*² Rullan i Mir és una mostra d'erudit de finals del segle XIX interessat per donar a conèixer el seu propi entorn.

L'associacionisme excursionista mallorquí, pròpiament dit, neix amb La Societat Excursionista, l'any 1895, que realitza la seva primera excursió a Sóller, i arriba al seu moment d'apogeu amb els inicis del segle XX, gràcies a la creació d'altres associacions. El moviment excursionista de començaments del segle XX també comptarà amb el suport d'institucions com el Foment de Turisme de Mallorca, creat l'any 1905, del qual sortirà un grup excursionista específic. Des d'aquesta institució es durà a terme una feina de detecció de problemes infraestructurals, així com l'aportació de possibles solucions i millores de camins i rutes. A més, realitzaran un llistat de persones, *guies d'excursions* dels llocs susceptibles de ser visitats.

Catalunya no es mostra aliena a aquest moviment. De fet, des de Barcelona surten en diferents moments delegacions amb l'objecte de visitar diferents parts de l'illa.³ La Serra de Tramuntana, amb el Torrent de Pareis com a *icona* del paisatge mallorquí més desconegut, serà una de les destinacions més sol·licitades pels excursionistes catalans.

Sóller és una destinació important de moltes excursions, si més no representa una aturada obligada per a tots aquells que pretenen fer la Serra, ja sigui per Valldemossa i Deià, o bé cap a Lluc, gràcies a la seva estratègica ubicació dins aquesta. Tampoc podem oblidar l'existència del Port de Sóller⁴ des del qual surten totes les expedicions que volen visitar i *fer* el torrent de Pareis.

Hem de recordar que l'interès pel paisatge solleric i l'arribada d'excursionistes forans facilitaran el naixement de grups excursionistes pròpiament sollerics com els Exploradors de Sóller (1913) que, d'altra banda, tampoc no haurien estat possibles sense el constant intercanvi ideològic i cultural de finals del segle XVIII entre Mallorca i Catalunya.

² RULLAN i MIR, Josep. *Guía de Sóller*. La Sinceridad. Sóller, 1898.

³ L'Associació d'Excursions Catalana, precedent del CEC, ja havia visitat Palma i Artà a l'any 1880.

⁴ No podem obviar la possible connexió directa entre Barcelona i Sóller a través dels *vapors*, vaixells que sortien amb una periodicitat setmanal o desenal. Tot i així les cròniques esmentades en l'article situen Palma com a lloc d'inici de les expedicions, cosa que ens fa pensar que els visitants catalans arribaven a Mallorca pel port de Palma.

SÓLLER I LA SERRA DE TRAMUNTANA A LES EXCURSIONS DEL CEC

El Centre Excursionista de Catalunya no només va continuar les activitats iniciades per les associacions precedents, sinó que va potenciar l'excursionisme català i la seva força i fermesa, que continuen avui dia, són testimonis de l'auge d'aquest moviment durant el Noucentisme. L'excursionisme fou una eina excel·lent per conèixer i apamar Catalunya i fomentar l'estimació dels valors naturals i culturals del país.

El Butlletí del CEC, publicat des del mateix any de la seva creació (1891), reuneix les cròniques de la majoria de les activitats dels socis. Essencialment es tracta dels resums de les excursions, tot i que també podem trobar-hi cursos formatius, sessions per preparar les sortides, cicles de xerrades més o menys acadèmiques, les actes resumides de les assemblees o les memòries d'activitats de cada secció.⁵

Les excursions solien esser arreu de Catalunya, amb especial predilecció pels pobles amb restes arqueològiques i pels espais naturals emblemàtics, icones del país i eines importants en la creació de la consciència nacional catalana.⁶

Però a partir del 1896 començam a trobar algunes cròniques que relaten viatges a Mallorca. Encara que no totes, la majoria d'aquestes excursions tenien una aturada al poble de Sóller, aquella “...riallera vila mallorquina posada en xamosa vall rodejada d'ensinglerades montanyes...”⁷ “...un dels pobles més hermosos de la illa, qual nom, de l'àrab Suliar, tradueixen molts per Vall d'Or...”⁸ En aquests escrits hom hi pot trobar relatada una romàntica idea de com els visitants veien el nostre municipi ara fa un segle.

⁵ El CEC s'estructurava en diverses seccions segons els seus objectius i els interessos dels socis. Així doncs, podem trobar la Secció d'Esports de Muntanya, la de Fotografia o la de Geologia i Geografia física, entre d'altres.

⁶ El primer punt del Reglament de l'Associació d'Excursions Catalana, del 1878, era “(...) recórrer lo territori de Catalunya y comarcas vehinas pera estudiarne y ferne conèixer las bellas naturals y artísticas; las tradicions, monuments y antigüetats; las costums típicas, cants populars y particularitats de llengutaje y en fi, las produccions de tota mena, aixís las de avuy en dia com las que s'hagin perdut y las que convinga restablir ó introduir”.

⁷ Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya, tom 6, 1896, pàgines 204-205.

⁸ Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya, volum 31, any 1921, pàgines 221-224.

Malgrat al Centre Excursionista de Catalunya hi havia alguns socis mallorquins,⁹ com Miquel dels Sants Oliver, Antoni Mª Alcover, Josep Mª Quadrado, Pere d'Alcántara Penya, Bartomeu Ferrà Perelló, Tomàs Forteza, Bartomeu Muntaner, Gabriel Llabrés o Antoni Noguera entre d'altres, no sembla que les excursions venguessin motivades per una interacció directa amb aquests socis. Tampoc per la relació entre el CEC i les entitats excursionistes mallorquines.¹⁰

Aquest fet, juntament amb la tipologia de rutes que els excursionistes seguien, ens fa pensar que l'interès principal dels viatges era conèixer la part rural i natural de Mallorca, la “...illa d'or, aquella illa amable i dolça, que és com un tros de Catalunya més pur, més a la vora de llevant...”¹¹

En total s'han localitzat vuit cròniques que parlen de Sóller, entre els anys 1896 i 1935 (vegeu annex 1). La majoria d'elles no estan signades, però la resta foren escrites per Estanislau Pellicer i Navarro, un personatge rellevant en el món cultural de Catalunya i Mallorca.¹² S'associà al CEC el 1912 i pertanyia a la Secció d'Esports de Muntanya, però no hem sabut trobar cap biografia que ens detalli el paper que va jugar en la protecció i defensa de la cultura catalana.

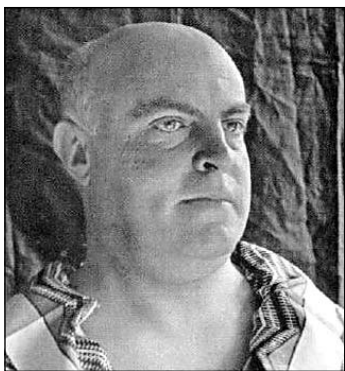
A banda dels cronistes, foren de gran importància els socis del CEC que fotografiaren Sóller i els seus voltants. El més prolífic fou, sense cap dubte, Josep Salvany i Blanch (1866-1929), metge de Martorell que ingressà al CEC el 1905, adscriuint-se a la Secció de Fotografia. L'any 1915 viatjà a les Balears amb Joan Nonell. L'estada va durar vint-i-tres dies, durant els quals “...feren un gran nombre de clixés, tant en plaques negres com en autocromes” i “...visitaren les ciutats de (...) Alcúdia, Pollensa, Monestir de Lluch, Sóller,

⁹ Anomenats “socis delegats”. Apareixen per primera vegada en el butlletí del segon trimestre del 1897.

¹⁰ En cap de les sessions preparatives de les sortides ni a les cròniques que relaten el viatge hi apareix el nom d'aquests socis ni es fa referència a cap encontre amb ells. Això no obstant, el CEC rebia el *Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana*, el *Butlletí del Diccionari de la Llengua Catalana* i la Revista *Mitjorn*.

¹¹ *Butlletí de Centre Excursionista de Catalunya*, número 382, març de 1927, pàgines 81-86. Vegeu també Valero, *op. cit.*

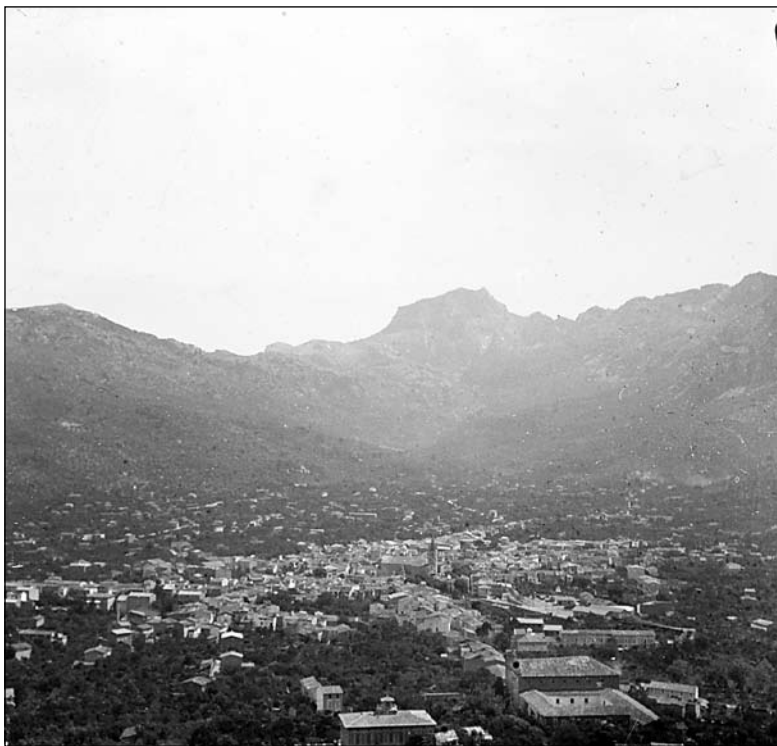
¹² Estanislau Pellicer (Barcelona, 1890-?), erudit català que va viure a Mallorca, on va desenvolupar una intensa feina cultural en defensa de la llengua i en el manteniment de vincles amb Catalunya. Soci del CEC, membre de l'Associació per la Cultura de Mallorca i també editor de la publicació *La Nostra Terra*.

Josep Salvany i Blanch.

*Deyà, Valldemossa...*¹³ Al Fons Salvany, conservat a la Biblioteca Nacional de Catalunya, hi ha més de tres-centes imatges de Mallorca.¹⁴

Altres fotògrafs d'aquella època que immortalitzaren Sóller són Botey, Trujols, Soler i Mas. Algunes de les seves imatges serviren per il·lustrar les cròniques i es conserven a l'Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya.

Sóller i el Puig Major.

¹³ *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, número 245, juny de 1915, pàgina 204.

¹⁴ Joan Nonell també degué fer moltes fotografies a Mallorca ja que el 14 de març de 1918 es va inaugurar al CEC una exposició d'aquestes imatges que fou visitada durant un mes. *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, número 278, març de 1918, pàgina 73.

Pel que fa a les rutes, hem d'esmentar que Sóller no és mai un lloc de destí, si no una aturada en les excursions a través de la Serra de Tramuntana, el punt de partida, una ciutat de descans i avituallament. Els objectius principals eren el Barranc de Biniaraix, el Torrent de Pareis i el Puig Major:

“L'excursionista que desembarca al poètic port de Sóller (...) sent desseguida'l desitj d'assolir l'enlayrat Puig Major, ja que pensa que desde'l cim, á 1450 metres d'altitut, ha d'ovirarse un bell y grandió panorama, contemplant tota l'illa enrotllada completament pel mar.”¹⁵

“...aquest recó de món primitiu guarda en el bell mig del seu cor la més gran meravella, ignot tresor que, com flor de baladre, es bada de cara a la mar. És el Torrent de Pareys.”¹⁶

Es Torrent de Pareis.

¹⁵ *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, tom 6, 1896, pàgines 204-205.

¹⁶ *Butlletí de Centre Excursionista de Catalunya*, número 382, març de 1927, pàgines 81-86. Vegeu també VALERO, *op. cit.*

Es Torrent de Pareis.

“...si bé el pla de Cúber és força monòton, queda això compensat per la devallada del Barranc, verdaderament extraordinari...”¹⁷.

Sembla que allò que més cridava l'atenció als excursionistes catalans era el relleu pronunciat de la Serra, que els permetia fer itineraris complicats alhora que contemplaven la bellesa d'aquest espai. Estanislau Pellicer explicava, en una crònica titulada *“La Mallorca Feréstega. Excursió al Torrent de Pareys”* que si

“Al viatger (...) li diguessin que hi ha a Mallorca una contrada deserta, feréstega, rocosa, on les poques cases que s'hi aixequen es troben hores lluny, unes de les altres, creuria que volen sorprendre la seva bona fe de la manera més escandalosa.”¹⁸

¹⁷ *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, volum 31, any 1921, pàgines 221-224.

¹⁸ *Butlletí de Centre Excursionista de Catalunya*, número 382, març de 1927, pàgines 81-86. Vegeu també Valero, *op. cit.*

Baixada al Barranc.

A la crònica “A’s Puig Major en carretó”, del 1896, hi llegim

“De Sóller á Biniaraix hi hà una bona carretera, més desde allí en amunt, passant per les penoses pujades dels Marroigs, los singles de la cabana y’ls rellicosos senderons de Monnabar, lo camí era d’aquells que posen á prova al ardit excursionista”¹⁹.

I és que les excursions es feien normalment a peu, però també en carro, en *matxo* i fins i tot en cotxe.

A finals del segle XIX, les rutes per Mallorca encara no eren objecte de promoció turística i devia ser habitual que es trobassin en mal estat.²⁰ El pa-

¹⁹ Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya, tom 6, 1896, pàgines 204-205.

²⁰ A la mateixa crònica del 1896, “A’s Puig Major amb carretó”, s’hi esmenta que “D. Bartomeu Colom, propietari d’una finca agrícola de Monnabar, á força de constancia y diners, vencent la natural passivitat y fins resistencia d’aquells pagesos, ha construït una carretera de

Pont des Gorg Blau.

norama canvià amb la creació del Foment de Turisme de Mallorca, el 1905, entitat que s'encarregarà de vehicular les reparacions i senyalitzacions dels camins de la Serra i de regularitzar alguns serveis de guies de muntanya²¹. Però sembla que aquestes millores no eren prou clares per als forans, ja que el 1919, Estanislau Pellicer escrivia:

*“Una de les majors dificultats per fer-hi excursions [a la Serra de Tramuntana] és la manca de bones guies per poder-les planejar; cap guia n'existeix que mereixi el nom de tal, i les donades que's poden arribar a recollir sobre camins i distàncies són sovint poc precises i fins contradictòries.”*²²

La combinació de la natura i el paisatge humà dels voltants de Sóller era, com avui, un gran atractiu:

*“Seguiren per un bell camí de ferradura que mena sota el pendent del coll de Cova, i que passa per entremig de camps de tarongers carregats de fruit i d'ametllers florits. Es divisa Sóller, i el paisatge esdevé sublim.”*²³

“El paisatge és interessant per la gran varietat de contrastos, des de la neu

8 kilòmetres desde Biniaraix á la font Major de Monnabar (900 metres d'altitut). De la Font Major al Coll d'Almatllutx és cosa senzilla la continuació de la carretera d'aquí poch temps, y del coll al cim del Puig Major facilmente podrà pujarshi á peu”. Sembla evident, doncs, que la creació i manteniment de certs camins anava a càrrec dels seus propietaris.

²¹ Segons Valero (*op. cit.*:235), els guies de muntanya es donaren a conèixer a partir del 1907 gràcies al Foment de Turisme. Parla de Bernadí Salià i Joan Carabasseta.

²² *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, volum 31, any 1921, pàgines 221-224.

²³ *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, número 478, març de 1935, pàgina 121.

Excursionistes
amb els matxos.

Excursionistes en cotxe.

La Plaça de Sóller.

fins als tarongerars i amtellerars del peu del Puig i el color safir de la mar.”²⁴

“Los paisatges que atravessa la nova carretera serpejant pels extrems de la montanya és de lo més accidentat y pintoresch que’s pot veure: Biniaraix, ab son esbelt campanar, que s’aixeca entre un bosc d’oliveres; Fornalutx, cubert tot ell ab una esplèndida y exhuberant vegetació; lo pintoresch Monnabar, contemplant allà al fons de la vall, entre un bosch de flayrosos tarongers que l’enrotllen, la netíssima vila de Sóller y son port natural á

mitja hora, casi bé una rodona que per una canal estreta’s comunica ab l’espayós Mediterrà.”²⁵

“Estem ja embarcats, i el timó fa descriure a la barca una graciosa corba per dins d’aquesta petxina blava que és el port de Sóller.”²⁶

Però malgrat tot això, sembla ser que la interacció amb els sollerics era mínima. De fet, tan sols apareix una referència a un solleric, mossèn Josep Pastor, el Vicari Fiquet, que en cert viatge d’excursionistes catalans va aconsellar algunes visites obligades.

“A la tarda visitaren (...) tot lo notable de Sóller, acompanyats del vicari Mossèn Josep Pastor, del qual quedaren molt agraïts per les atencions rebudes y per les indicacions que’ls féu pera’l bon èxit de l’excursió.”²⁷

Segurament, els excursionistes del CEC no cercaven platges ni pobles, sinó rutes de muntanya semblants a les que tenien a Catalunya:

²⁴ Ibidem.

²⁵ *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, tom 6, 1896, pàgines 204-205.

²⁶ *Butlletí de Centre Excursionista de Catalunya*, número 382, març de 1927, pàgines 81-86.

²⁷ *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, número 135, abril de 1906, pàgines 219-220.

*“La muntanya de Mallorca no és tan coneguda com les seves costes. I no hi ha raó per tal cosa, car si bé no presenta en general aspectes riallers i paisatges jolius, el seu espectacle és d’una grandiositat que, guardant les degudes proporcions, pot comparar-se amb el de les grans alçades del nostre Pirineu.”*²⁸

És per aquest motiu que segurament no devien aturar-se als pobles més que per dormir i comprar queviures. Sóller, que en aquells anys vivia un dels moments més esplendorosos de la seva història,²⁹ amb un desenvolupament econòmic important gràcies a la creació de tot un teixit industrial (dedicat en gran mesura a la producció de teixits) i al naixement de tres entitats de gran rellevància en l'àmbit econòmic: el Banc de Sóller, l'any 1889, el Gas SA, l'any 1892 i el Ferrocarril de Sóller, l'any 1905, era una ciutat atractiva i pràctica.³⁰ Però no era això el que volien

La Plaça de Sóller.

Port de Sóller.

²⁸ *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, volum 31, any 1921, pàgines 221-224.

²⁹ Estanislau Pellicer contava, el 1919, que Sóller tenia “...8.000 habitants, i totes ses cases i camps respiren benestar i prosperitat”. *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, volum 31, any 1921, pàgines 221-224.

³⁰ Per a més informació sobre l'etapa industrial de Sóller, vegeu Torrens, 2006. Per entendre l'atractiu que Sóller tenia per als forans i com evolucionava el Noucentisme a Mallorca, vegeu Lladó, 2008.

veure aquells viatgers catalans ja que en cap moment fan referència als aspectes idiosincràtics de la vila.

A poc a poc, l'excursionisme català, que havia nascut com una eina de coneixement i estimació dels valors culturals i naturals de Catalunya, anà evolucionant cap a una vessant més esportiva i la possibilitat de viatjar a l'estranger minvà les sortides a Mallorca.

CONCLUSIONS

Mallorca és una destinació atractiva per als excursionistes catalans que, animats pels moviments de caràcter cultural de l'època, inicien una intensa activitat de contactes amb altres erudits mallorquins. Tot i això, no hi ha constància d'expedicions conjuntes entre diferents associacions excursionistes catalanes i mallorquines. La interacció entre institucions es manté gràcies a l'actuació de personalitats destacades del panorama mallorquí, com Estanislau Pellicer (cronista d'algunes expedicions) i mossèn Antoni Mª Alcover.

Les vuit cròniques analitzades encara presenten una estètica romàntica amb tendència a la idealització dels indrets visitats:³¹ paisatges desconeguts, perillosos i desafiants.

Les institucions mallorquines dels inicis del segle XX treballaren per transformar Mallorca, a poc a poc, en una illa accessible i fàcilment visitable. En són prova les activitats del Foment de Turisme o l'edició d'algunes guies "turístiques". En canvi, sembla que aquestes millores progressives no eren aprofitades pels excursionistes catalans, que es queixen de la manca d'informació per conèixer i creuar la Serra de Tramuntana.

La vall de Sóller apareix a les cròniques com a enclavament protagonista de la Serra. La seva situació i les seves vies de comunicació³² afavoreixen el pas d'excursionistes motivats pel paisatge de la franja nord de Mallorca. El seu

³¹ Cal recordar que els moviments regionalistes i nacionalistes catalans i mallorquins de finals del segle XVIII i començaments del segle XIX van ser un factor important per a la *recuperació* del passat i per a l'aprofundiment en el coneixement del medi propi. Alhora que també afavoriren els contactes entre erudits de Catalunya i de Mallorca.

³² El Coll de Sóller, port de muntanya que connecta Palma i Sóller va ser acabat l'any 1896; la carretera que passa per Valldemossa i Deià, arribant a Sóller, va ser inaugurada l'any 1886; i la carretera que uneix Sóller i el seu Port s'acaba l'any 1894 (RULLAN i MIR, *op. cit.*).

principal objectiu eren les zones de relleu marcat i certa dificultat de ruta. És per aquest motiu que a les cròniques no hi trobam informació sobre la vila de Sóller ni referències als sollerics, excepte en un cas: mossèn Josep Pastor, el Vicari Fiquet.

Noves dades poden ajudar a complementar la informació presentada en aquest article, com per exemple, l'estudi de l'activitat excursionista durant la dictadura o la relació per carta entre els erudits mallorquins i catalans³³.

ANNEXOS

ANNEX 1. CRÒNIQUES DE LES EXCURSIONS QUE PASSAREN PER SÓLLER ENTRE 1896 I 1935

Any	Títol	Autor
1896	<i>A's Puig Major en carretó</i>	Anònim
1906	<i>Excursió a Mallorca</i>	Anònim
1915	<i>Secció de Fotografia. Excursions</i>	Anònim
1919	<i>De Sóller a Lluch pel Puig Major</i>	Estanislau Pellicer
1920	<i>Del Port de Sóller a Porto Cristo</i>	Feliu Duran
1927	<i>La Mallorca Feréstega. Excursió al Torrent de Pareys</i>	Estanislau Pellicer
1935	<i>Excursió al Puig Major de Mallorca</i>	Anònim
1935	<i>La primera esqujada a Mallorca</i>	Anònim

ANNEX 2. CRÒNICA DE LA PRIMERA ESQUIADA QUE ES FÉU A MALLORCA. BUTLLETÍ DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, NÚMERO 481, JUNY DE 1935, PÀGINA 256

“La primera esqujada a Mallorca.

Ens hem assabentat que aquest passat hivern per primera vegada –així ens ho han comunicat– s’ha esquià al Puigmajor (1445 m), el cim més alt de Mallorca.

Ha estat un austríac el que va ratllar amb els esquís la neu que es posa en aquell cim durant gairebé tots els hiverns.

³³ Aquests aspectes no s’han pogut analitzar a causa del tancament temporal de l’Arxiu del Centre Excursionista de Catalunya, amb motiu del seu inventari i reordenació.

Ho recollim com a cosa curiosa, ja que, per més que hi nevi, no és de creure que s'hi pugui fer gran cosa, per diversos motius; el principal de tots és degut a la classe del terreny i al pesat que resulta traslladar-s'hi amb els esquís.”

BIBLIOGRAFIA

- LLADÓ ROTGER, Francesc. *La lluita per un Sóller que no pogué ser. Noucentisme i nacionalisme al Setmanari “Sóller” (1911-1915)*. Palma. El Gall Editor, 2008.
- MASSOT i MUNTANER, Josep. *Cultura i vida a Mallorca entre la guerra i la postguerra (1930-1950)*. Barcelona. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1978.
- MORELL GONZÁLEZ, Josep A. i QUETGLAS CIFRE, Antoni. Aspectes de l'emigració a Puerto Rico a través de la correspondència de la família Fiquet. *II Jornades d'Estudis Locals de Sóller*, 2007.
- PONS, Jerónimo. *Estudio biográfico del Dr. D. José Pastor Castañer, Pbro. Ciudadano Benemérito de Sóler*. Impremta Marquès. Sóller, 1942.
- RULLAN i MIR, Josep. *Guía de Sóller*. La Sinceridad. Sóller, 1898.
- TORRENS HORRACH, Aurora. “La mecanització de la indústria tèxtil sollerica”. *Actes de la VIII trobada d'història de la ciència i de la tècnica*. Barcelona. SCHCT, 2006, pp. 85-91.
- VALERO i MARTÍ, Gaspar. *La llarga ruta de l'excursionisme mallorquí. Aproximació a la història de l'excursionisme a Mallorca. Volum I. Des dels inicis fins a 1920*. Palma. El Gall Editor, 2001.

AGRAÏMENTS

Les imatges que apareixen en aquest article pertanyen als arxius del Centre Excursionista de Catalunya i de la Biblioteca Nacional de Catalunya (Fons Salvany). Volem agrair l'ajuda que els conservadors d'aquests centres ens han ofert per tal de localitzar i reproduir les fotografies. Són en Berenguer Vidal (CEC) i na Maria Mercè Riera (BNC).

També volem donar les gràcies a na Lúcia Morell per les seves aportacions sobre l'escoltisme mallorquí.